

ORTAÖĞRETİM

DİN KÜLTÜRÜ VE AHLAK BİLGİSİ

1. ÜNİTE ALLAH-İNSAN İLİŞKİSİ

NELER ÖĞRENECEĞİZ?

1. İnsan ve İnsanın Yaratılışı
2. Doğruyu Arayan Bir Varlık Olarak İnsan
3. İbadet ve Dua Eden Bir Varlık Olarak İnsan
4. Kur'an'dan Mesajlar

1.1. İnsan ve İnsanın Yaratılışı

- İnsanın yaratılış özellikleri sizce nelerdir?

- Yüce Allah bütün varlıkları belli bir denge ve amaçla yaratmıştır.
- Evrendeki düzen, yaratılışın tesadüfen gerçekleşmediğinin kanıtıdır.

“Şüphesiz biz
her şeyi bir ölçüye göre yarattık.”

(Kamer 54/49)

- Bütün varlıklar gibi insan da Yüce Allah tarafından yaratılmıştır.
- Kur'an'da insanın su ve topraktan yaratıldığı bildirir.
- İlk olarak Hz. Âdem ve eşi Hz. Havva yaratılmıştır. Onlar, cennette yaratılmış ve sonrasında dünyaya imtihan için gönderilmiştir.

“Ant olsun, biz insanı çamurdan (süzülmüş) bir özden yarattık. Sonra onu sağlam bir karargâhta nutfe hâline getirdik. Sonra nutfeyi alaka (aşılanmış yumurta) yaptık. Peşinden alakayı bir parçacık et hâline soktuk. Bu bir parçacık eti kemiklere (iskelete) çevirdik. Bu kemikleri etle kapladık. Sonra onu başka bir yaratışla insan hâline getirdik. Yapıp yaratanların en güzeli olan Allah pek yücedir.”

(Müminun 23/12-14)

- Yüce Allah, insana akıl, ilim ve irade gibi nimetler vererek onu değerli bir konuma yükseltmiştir.
- İnsanın tefekkür etmesi, tercihlerde bulunabilmesi, ahlaki değerlere sahip olması ve sosyal yönünün bulunması ona verilen üstün özelliklerdir.

“Biz insanı en güzel biçimde yarattık.”

(Tin 95/4)

“Ant olsun biz insanoğluna şan, şeref ve nimetler verdik; onları karada ve denizde taşıdık, kendilerine güzel güzel rızıklar verdik ve onları yarattıklarımızın çoğundan üstün kıldık.”

(İsra 17/70)

- Allah (cc), ilk insan Hz. Âdem'e maddi ve manevi varlıkların, kavramların isimlerini ve özelliklerini öğretmiştir.

“Allah,
Âdem'e bütün varlıkların isimlerini
öğretti...”

(Bakara 2/31)

- Öğrenebilme özelliğine sahip olan insan, dünyaya bazı sorumluluklarla gönderilmiştir.
- O, Rabbini tanımak ve ahiret hayatına hazırlık yapmakla yükümlüdür.

“Şüphesiz biz emaneti
göklere, yere ve dağlara teklif ettik de onlar onu yüklenmek istemediler,
ondan çekindiler. Onu insan yüklendi...”

(Ahzab 33/72)

“Ben cinleri ve insanları, ancak bana kulluk etsinler diye yarattım.”

(Zariyat 51/56)

- İnsan, sosyal ilişkiler geliştirebilen bir varlıktır.
- O, yaratılış amacına uygun olarak kendisine, ailesine, topluma ve Yüce Allah’a karşı sorumluluk bilinciyle hareket etmelidir.

“O, sudan bir insan yaratıp ondan soy sop ve hısımlık meydana getirendir. Rabbin her şeye hakkıyla gücü yetendir.”

(Furkan 25/54)

1.2. Doğruyu Arayan Bir Varlık Olarak İnsan

- Sizce insan, hakikate hangi yollarla ulaşabilir?

- Bilgi edinmenin ilk kaynakları duyulardır.
- İnsan, duyularıyla elde ettiği bilgileri akıyla değerlendirip doğruya ulaşabilir.

“Allah sizi, analarınızın karnından siz hiçbir şey bilmez durumdayken çıkardı. Şükredesiniz diye size kulaklar, gözler ve kalpler verdi.”

(Nahl 16/78)

- İnsanın doğru bilgiye ulaşması ve kendi varlığını anlamlandırabilmesi açısından aklın ve düşünmenin önemi büyüktür.
- Akla ve tefekküre önem verildiği Kur'an-ı Kerim'in birçok ayetinde ifade edilir.

“Göklerin ve yerin yaratılışında, gece ile gündüzün birbiri ardınca gelip gidişinde selim akıl sahipleri için elbette ibretler vardır.”

(Al-i İmran 3/190)

“Onlar ayaktayken, otururken ve yanları üzerine yatarken Allah’ı anarlar. Göklerin ve yerin yaratılışı üzerinde düşünürler. ‘Rabbimiz, bunu boş yere yaratmadın, seni eksikliklerden uzak tutarız. Bizi ateş azabından koru!’ derler.”

(Zariyat 51/56)

- İnsan; inanç, ibadet, ahlak, sosyal hayat ve ahiret hayatı gibi konularda rehberliğe ihtiyaç duyar. Bu konularda doğru rehberlik vahiy ve peygamberler vasıtasıyla gerçekleşir.

Vahiy

Vahiy, peygamberler aracılığıyla insanlara, hayatın hangi ilkelere göre yönlendirilmesi ve nelere uyup nelerden sakınılması gerektiğini bildiren ilahi bilgi, bu bilginin gönderiliş tarzıdır.

“Gerçek şu ki düşünüp öğüt alsınlar diye
sözü (vahyi) onlara birbiri ardınca ulaştırmışızdır.”

(Kasas 28/51)

“Biz, Nuh’a ve ondan sonra gelen peygamberlere vahyettiğimiz gibi sana da vahyettik. İbrahim’e, İsmail’e, İshak’a, Yakub’a, torunlarına, İsa’ya, Eyyüb’e, Yunus’a, Harun’a ve Süleyman’a da vahyetmiştik...”

(Nisa 4/163)

- Allah (cc), insanlar arasından peygamberler seçerek onlara vahiy göndermiştir.
- Peygamberler doğru yola ulaştıran ilkeleri ve sorumlulukları insanlara bildirmişlerdir.

“... Allah, müjdeciler ve uyarıcılar olarak peygamberler gönderdi ve beraberlerinde insanların anlaşmazlığa düştükleri şeyler konusunda, aralarında hüküm vermek üzere kitapları hak olarak indirdi...”

(Bakara 2/213)

- Peygamberler, insanlığa sorumluluklarını bildirerek Yüce Allah'a kulluğun nasıl gerçekleşeceğini göstermişlerdir.
- Kulluk, Allah'ı (cc) gereği gibi tanımakla (marifet) olur.
- Allah (cc), insana ilim ve marifet vererek onu doğruya ulaşabilecek fitratta yaratmıştır.

Marifet

Marifet, derin düşünme yoluyla bir şeyin hakikatinin anlaşılmasıdır. Marifetullah ise Allah'ı (cc) gereği gibi bilip tanımaya çalışarak ve O'na bağlanmaktır.

Fitrat

Fitrat, insanın yaratılışında bulunan ve hayatı anlamlandırma çabalarına yön veren, çalışmakla elde edilemeyen ve inanmayı da içeren, doğuştan getirdiği yetenektir.

“Hakka yönelen bir kimse olarak yüzünü dine çevir. Allah’ın insanları üzerinde yarattığı fitrata sımsıkı tutun. Allah’ın yaratmasında hiçbir değiştirme yoktur. İşte bu dosdoğru dindir. Fakat insanların çoğu bilmezler.”

(Rum 30/30)

“Her çocuk fitrat üzere doğar...”

(Buhari, “Cenaiz”, 92)

- Allah (cc), insanı belli sorumluluklarla mükellef kılmıştır.

Mükellef

Sorumluluk taşıyan kişi anlamına gelen mükellef; akli dengesi yerinde, ergenlik çağına ulaşmış, dinin emir ve yasakları karşısında sorumlu olan kimseye denir.

- İnsan yaratılış amacına uygun şekilde davranmalı, sorumluluk sahibi olduğunu unutmamalıdır.
- Allah'ın (cc) verdiği nimetlere şükretmeli, karşılaştığı sıkıntılara sabretmelidir.
- Vahye kulak vermeli ve peygamberlerin yoluna uymalıdır.

1.3. İbadet ve Dua Eden Bir Varlık Olarak İnsan

- Sizce insanın Yüce Allah ile bağ kurmasının yolları nelerdir?

- Yüce Allah, kullarından kendisiyle bağ kurmalarını ister.
- Allah (cc) ile bağ kurmak; dua, ibadet, tövbe ve Kur'an okumak gibi salih amellerle sağlanır.

Dua

- Kulun Yüce Allah’a yönelerek O’ndan istek ve dilekte bulunmasıdır.
- İnsanın kendi âcizliğini kavrayıp Allah’a (cc) yalvarma ve verdiği nimetler için şükretme, O’nu övme ve O’nunla iletişim kurma eylemidir.

“Kullarım, beni senden sorarlarsa (bilsinler ki) gerçekten ben (onlara çok) yakınlım. Bana dua edince dua edenin duasına cevap veririm. O hâlde doğru yolu bulmaları için benim davetime uysunlar, bana iman etsinler.”

(Bakara 2/186)

“Allah Teala katında duadan daha kıymetli bir şey yoktur.”

(Tirmizi, “Deavât”, 1)

“Dua, ibadetin özüdür.”

(Tirmizi, “Deavât”, 1)

- Dua ibadettir. İnsan, duada Allah'a (cc) yönelerek O'na olan bağı ve kulluğunu ifade eder. En önemli ibadet olan namaz, Kur'an'da dua (salat) kelimesiyle ifade edilir.
- Dua zikirdir. Zikir, Allah'ı (cc) anmak ve O'nu unutmamaktır.
- Dua hamt etmektir. Bütün yüceltme türlerini içeren hamt, Allah'a (cc) saygıyla yöneltilen övgünün söz ve davranışlara yansımasıdır.

Kur'an-ı Kerim'de Yer Alan Bazı Dualar

“(Rabbimiz!) Ancak sana kulluk eder ve yalnız senden yardım dileriz. Bizi dosdoğru yola ilet, nimetine erdirdiklerinin yoluna, gazaba uğramışların ve doğrudan sapmışların yoluna değil!”

(Fatiha 1/5-7)

“... Ey Rabbimiz! Bize dünyada da ahirette de iyilik ver, bizi cehennem azabından koru.”

(Bakara 2/201)

“Rabbim! Beni ve soyumdan gelecek olanları namazı devamlı kılanlardan eyle;
Rabbimiz, duamı kabul et!”

(İbrahim 14/40)

“Ey Rabbimiz! Bizi sana teslim olanlardan eyle, soyumuzdan da sana teslim olacak
bir ümmet çıkar. Bize ibadet usullerimizi göster, tövbemizi kabul et. Şüphesiz
tövbeleri kabul eden, merhameti bol olan yalnız sensin.”

(Bakara 2/128)

“... Ey Rabbim!

Beni ve kardeşimi bağışla. Bizi kendi rahmetine kavuştur. Sen merhametlilerin en merhametlisin.”

(Araf 7/151)

“... Ey Rabbimiz! Senin rahmetin ve ilmin her şeyi kuşatmıştır. O hâlde tövbe eden ve senin yoluna uyanları bağışla ve onları cehennem azabından koru.”

(Mümin 40/7)

Hız. Peygamber'in Bir Duası

“Yüzümü, hanif olarak gökleri ve yeri yaratan Allah’a döndürdüm. Ben müşriklerden değilim. Şüphesiz benim namazım da diğer ibadetlerim de yaşamam da ölümüm de âlemlerin Rabbi Allah içindir. O’nun hiçbir ortağı yoktur. Ben böyle (söylemek ve yaşamakla) emrolundum ve ben Müslümanlardam.

Allah’ım! Sen gerçek hükümdarsın. Senden başka ilah yoktur. Seni her türlü eksiklikten tenzih ederim.

Sen benim Rabbimsin. Ben senin kulunum...”

(Tirmizi, “Deavât”, 32)

- Yüce Allah dua ederken kendi esmayihüsnasıyla O'ndan niyazda bulunulmasını ister. Örneğin günahlarından tövbe etmek için Rabbine yönelerek niyazda bulunan kimse, O'nun “dualara karşılık veren, çok bağışlayan ve merhamet eden” gibi anlamlara gelen Mucib, Tevvab, Settar, Gaffar ve Afüv isimlerini söyleyerek bağışlanma dileyebilir.

Mucib

Mucib, “Dileklere karşılık veren” anlamında Allah'ın (cc) esmayihüsnasından biridir.

Tevvab

Tevvab, “Tövbeleri çok kabul eden” anlamında Allah’ın (cc) esmayihüsnasından biridir.

Settar

Settar, “Ayıpları, kusurları örten” anlamında Allah’ın (cc) esmayihüsnasından biridir.

Gaffar

Gaffar, “Tövbe eden kullarının günahlarını bol bol bağışlayarak onları affeden” anlamında Allah’ın (cc) esmayihüsnasından biridir.

Afûv

Afûv, “Hiçbir sorumluluk kalmayacak biçimde günahları affeden” anlamında Allah’ın (cc) esmayihüsnasından biridir.

İbadet

- İnsan, Yüce Allah ile ibadet yoluyla bağ kurar.
- İbadet, hürmet ve itaatin en yüksek ifadesidir.
- İbadetler, insanın hayatının her anında sorumluluk duygusuyla yaşamasını sağlar.

İbadet

Boyun eğme, itaat etme, saygı duyma, alçak gönüllülük, kulluk, tapma, tapınma anlamlarına gelen ibadet, Yüce Allah'ın rızasına uygun şekilde yapılan bütün davranışları kapsar.

“Ey insanlar! Sizi ve sizden öncekileri yaratan Rabbinize ibadet edin ki Allah’a karşı gelmekten sakınasınız.”

(Bakara 2/21)

“İşte sizin Rabbiniz Allah. O’ndan başka hiçbir ilah yoktur. O her şeyin yaratıcısıdır. Öyle ise O’na kulluk edin. O her şeye vekil (her şeyi yöneten, görüp gözeten)dir.”

(Enam 6/102)

“Göklerin ve yerin gaybını bilmek Allah’a mahsustur. Bütün işler ona döndürülür. Öyle ise O’na kulluk et ve O’na tevekkül et. Rabbin yaptıklarınızdan habersiz değildir.”

(Hud 11/123)

“Şüphe yok ki ben Allah’ım. Benden başka hiçbir ilah yoktur. O hâlde bana ibadet et ve beni anmak için namaz kıl. ”

(Taha 20/14)

- İnsanın ibadetle geçirdiği anlar, Allah’a (cc) en yakın olduğu zamanlardır.

“Kulun Rabbine en yakın olduğu an, secdede olduğu andır...”

(Müslim, “Salat”, 215)

- İnsanın Rabbine yönelmesi Yüce Allah katında karşılıksız kalmaz.

“... Kulum beni andığında onunla beraberim. O beni anarsa ben de onu anarım...”

(Buhari, “Tevhit”, 15)

Kur'an-ı Kerim Okumak

- İnsan, Rabbiyle Kur'an-ı Kerim okuyarak da bağ kurar.
- Kur'an, Yüce Allah'ın sözüdür ve onu okumak bir ibadettir.

“İşte bu (Kur'an) da bizim indirdiğimiz mübarek bir öğüttür...”

(Enbiya 21/50)

“Allah, kendi içinde uyumlu, gerçekleri tekrar tekrar dile getiren bir kitap olarak sözlerin en güzelini indirdi. Rablerinden korkanların onun etkisiyle tüyleri ürperir, sonra yine Allah’ı anmaya yönelerek bedenleri ve kalpleri huzura kavuşur...”

(Zümer 39/23)

“Kim Kur’an-ı Kerim’den bir harf okursa onun için bir iyilik sevabı vardır. Her bir iyiliğin karşılığı da on sevaptır.

Ben, “elif lâm mîm” bir harftir demiyorum; bilakis elif bir harftir, lâm bir harftir, mîm de bir harftir.”

(Tirmizi, “Fezailü’l-Kur’an”, 16)

Tövbe

- İnsan, tövbe yoluyla da Yüce Allah ile bağ kurar. Hatasını fark ederek O'na yönelir, özür dileyerek O'ndan bağışlanma diler.
- İşlediği kötülüklerle Rabbiyle arasında zedelenen bağı onarmayı amaçlayan kulun bu çabası Allah (cc) katında karşılıksız kalmaz.

Tövbe

Tövbe; dönüş, günden pişmanlık, günahı terk etme, vazgeçme, istiğfar anlamlarına gelir. İnsanın bilerek veya bilmeyerek yaptığı hata, kusur, büyük ve küçük günahlarından dolayı pişman olup bir daha aynı günahları yapmamaya karar vermesidir.

- İnsan bazen Rabbinden uzaklaşarak hata yapabilmekte ve günah işleyebilmektedir.
- Tövbede önemli olan insanın hatasını fark ettikten sonra ısrarcı olmaması ve yaptığından pişmanlık duyarak vazgeçmesidir.

“Her kim de işlediği zulmünün arkasından tövbe edip durumunu düzeltirse kuşkusuz, Allah onun tövbesini kabul eder. Şüphesiz Allah çok bağışlayandır, çok merhamet edendir.”

(Maide 5/39)

“... Bana dua eden yok mu, duasını kabul edeyim! Benden isteyen yok mu, ona (dilediğini) vereyim!
Benden mağfiret isteyen yok mu, onu bağışlayayım!”

(Buhari, “Deavât”, 14)

- İnsanın dua, ibadet, tövbe ve Kur'an okumak yoluyla Allah (cc) ile kurduğu bağ, insanlarla olan ilişkisine yansımalıdır.
- Allah (cc) ile kurulan yakınlık insanın ahlakının güzelleşmesine vesile olmalıdır. İnsan böylece kötülüklerden sakınarak başkalarına karşı saygılı ve sorumlu davranır. Yaptığı bütün iyilikler ibadet değeri kazanır.

1.4. Kur'an'dan Mesajlar

- Evrende Yüce Allah'ın kudretini gösteren işaretler sizce nelerdir?

Rum Suresi

- Rum suresi Mekke Dönemi'nde indirilmiştir.
- Kur'an'ın otuzuncu suresidir.
- 60 ayetten oluşur.
- Adını ikinci ayette geçen Rum kelimesinden almıştır.

- Surede insanın yaratılışı, insanların yaptıkları sebebiyle yeryüzünde ortaya çıkan olumsuzluklar ve kıyamet günü konuları üzerinde durulur.
- Ayrıca geçmişteki inkârcı toplumların durumlarından ibret alınması öğütlenir, ahiret inancının önemi anlatılır.
- Son olarak Allah'ın (cc) varlığı, birliği ve evrendeki sınırsız kudreti ve tevhit inancı vurgulanır.

Rum Suresinin 17-27. Ayetleri

Rahman ve Rahîm olan Allah'ın adıyla

17-18. Haydi siz, akşama ulaştığınızda (akşam ve yatsı vaktinde) sabaha kavuştuğunuzda, gündüzün sonunda ve öğle vaktine eriştiğinizde Allah'ı tespih edin (namaz kılın) ki göklerde ve yerde hamt O'na mahsustur.

19. Ölüden diriye, diriden de ölüyü O çıkarıyor; yeryüzünü ölümünün ardından O canlandırıyor. İşte siz de böyle çıkarılacaksınız.

20. O'nun kanıtlarından biri, sizi topraktan yaratmış olmasıdır. Sonra bir de baktınız ki çoğalarak yeryüzüne dağılmış beşer topluluğusunuz.

21. Kendileri ile huzur bulasınız diye sizin için türünüzden eşler yaratması ve aranızda bir sevgi ve merhamet var etmesi de O'nun delillerindendir. Şüphesiz bunda düşünen bir toplum için ibretler vardır.

22. O'nun delillerinden biri de gökleri ve yeri yaratması, dillerinizin ve renklerinizin birbirinden farklı olmasıdır. Şüphesiz bunda bilenler için (alınacak) dersler vardır.

23. Gece olsun gündüz olsun, uyumanız ve Allah'ın lütfundan (nasibinizi) aramanız da O'nun delillerindendir. Gerçekten bunda işiten bir topluluk için ibretler vardır.

24. Yine O'nun delillerindendir ki size korku ve ümit vermek üzere şimşegi gösteriyor, gökten su indirip ölümünün ardından yeryüzünü onunla diriltiyor. Doğrusu bunda aklını kullanan bir topluluk için (alınacak) dersler vardır.

25. Göğün ve yerin O'nun buyruğu ile durması da O'nun delillerindendir. Sonra sizi bulduğunuz yerden bir çağırdı mı hemen çıkıverirsiniz.

26. Göklerde ve yerde bulunanlar hep O'na aittir, hepsi O'na boyun eğmiştir.

27. Varlığı ilkin yaratan sonra bunu tekrar eden O'dur ve bu O'nun için pek kolaydır. Göklerde ve yerde en yüce sıfat O'nundur. O mutlak galiptir, hikmet sahibidir.

Rum Suresinin 17-27. Ayetlerinde Verilen Mesajlar

- Beş vakit namaz farzdır ve vaktinde ifa edilmelidir.
- Ahiret hayatı mutlaka gelecektir.
- Yüce Allah'ın kudretini anlamak için mevsimlerin değişmesine dikkat edilmelidir.
- Yeryüzünün kış mevsiminin ardından yeniden canlandığı gibi insan da ölümden sonra dirilecektir.

- İlk insan topraktan yaratılmış; düşünen, konuşan, öğrenen, inanan ve duygu sahibi bir varlık olarak en güzel biçimde şekillendirilmiştir.
- Toplumun temelini aile oluşturur. Kadın ve erkeğin tanışıp anlaşarak hayatlarını birleştirmeleri, Allah'ın (cc) kudretinin delillerindendir.
- Evrenin yaratılması insanların özellikleriyle birlikte anılmıştır. Evren insanla anlam kazanır.
- İslam'da insanlar, renklerine ve dillerine değil, takvalarına göre değer kazanır.

- İnsan, rızkı için çalışmalı, nasibinin Allah'ın (cc) lütfuyla olduğunu unutmamalıdır.
- Allah'ın (cc), kış mevsiminden sonra yeryüzünü diriltmesi O'nun ölüleri dirilteceğinin de delilidir.
- Göğü ve yeri yaratıp idare eden Yüce Allah'tır. Allah'ın (cc) takdir ettiği vakitte kıyamet kopacak ve insanlar yeniden dirilecektir.
- Yaratılan hiçbir varlık Yüce Allah'ın evrene koyduğu yasalara aykırı davranamaz.

- Allah'ın (cc) eşi ve benzeri yoktur. En üstün sıfatlar Yüce Allah'a aittir. Sınırsız kudret, hikmet ve yaratma sıfatları O'nundur. O, bir şeyin var olmasını dilediğinde o şey hemen olur.
- Her şeyi yoktan var eden Yüce Allah, evrenin işleyişini de düzen ve denge içinde devam ettirir. Bütün bunlar O'nun için pek kolaydır.

NELER ÖĞRENDİK?

- Ayetlerden hareketle insanın yaratılışını ve özelliklerini
- İnsanın doğruyu arayan bir varlık olduğunu ve bilgiye ulaşma yollarını
- Allah (cc) ile iletişimin ibadet ve dua ile sağlandığını
- Rum suresi 17-27. ayetlerinin mesajlarını